

היום נלמד בעזרת ה':

מנחות דף יט

(בעמוד הקודם)

למדנו שמשנתנו חולקת על רבי שמעון. משנתנו סוברת שיציקה כשרה בזר, ורבי שמעון סובר שהיא פסולה בזר.

מאי טעמא דרבנן? כלומר של משנתנו. **אמר קרא וכו'**: נאמר "ויצק עליה שמן ונתן עליה לבונה" ואחר כך "והביאה אל בני אהרן הכהנים וקמץ". הפסוק מזכיר את הכהנים רק לגבי הקמיצה, ומכאן אנו לומדים שרק מקמיצה ואילך מצות כהונה. אבל יציקת השמן והבליילה של המנחה בשמן, כשרים בזר.

ורבי שמעון: רבי שמעון סובר שהמילים "בני אהרן הכהנים" נדרשים גם לפני וגם אחרי. כלומר גם על היציקה שכתובה קודם, וגם על הקמיצה שכתובה אחר כך.

קושיא: **וסבר רבי שמעון מקרא נדרש לפניו ולאחריו? והתניא ולקח הכהן וכו'**: לדעת ת"ק קבלת הדם צריכה להעשות ביד ימין, כמו נתינת הדם על המזבח שצריכה להעשות ביד ימין. משום שנאמר "**ולקח הכהן מדם החטאת באצבעו ונתן על קרנות המזבח באצבעו**". מהכתוב "**ולקח ... באצבעו**" אנו לומדים שהקבלה צריכה להיות בימין, כי כל מקום שנאמר "אצבע" ו"כהונה" הכוונה לימין. ומהכתוב "**באצבעו ונתן**" אנו לומדים שהנתינה צריכה להיות בימין. לדעת ר' שמעון קבלה ביד שמאל כשרה, כי האם נאמר "אצבעו" על קבלה (כלומר על "ולקח")? לא! ולכן אם קיבל בשמאל כשר.

ואמר אב"י במקרא נדרש לפניו ולאחריו קא מיפלגי: אב"י מבאר שנחלקו האם דורשים את "אצבעו" לפני ואחרי, או רק אחרי. לדעת ת"ק מקרא נדרש לפניו ולאחריו, ולדעת ר"ש רק לאחריו!

אלא היינו טעמא דר' שמעון: אלא אומרת הגמרא טעם אחר לשיטת רבי שמעון. נאמר "ויצק עליה שמן ונתן עליה לבונה **והביאה אל בני אהרן הכהנים וקמץ**".

האות ו' שבמילה "והביאה" מלמדת שהדין של קמיצה בכהנים, מתווסף על הדין הקודם לו של יציקת השמן. דהיינו כמו שקמיצה כשרה רק בכהן, כך גם יציקה.

קושיא: **וסבר ר' שמעון ו' מוסיף על ענין ראשון? אלא מעתה וכו':** אם כן גם בדין הבא נלמד כן. נאמר "ושחט את בן הבקר והקריבו בני אהרן הכהנים את הדם וזרקו את הדם". מהמילים "והקריבו בני אהרון" אנו לומדים שרק מקבלה ואילך מתחילה מצות כהונה (כי "והקריבו" הכוונה לקבלה), ולכן שחיטה הנעשית קודם לכן כשירה בזר.

אם ר"ש סובר ו' מוסיף על ענין ראשון, אם כן עלינו ללמוד מה-ו' של "והקריבו" גם לשחיטה הכתובה קודם, ואם כן שחיטה תהיה פסולה בזר! והרי רבי שמעון לא חלק על הדין הזה.

תירוץ: **שאני התם דאמר קרא "וסמך ושחט" מה סמיכה בזרים אף שחיטה בזרים:** נאמר "**וסמך** ידו על ראש העולה ונרצה לו לכפר עליו, **ושחט** את בן הבקר". הפסוק מקיש את שחיטה לסמיכה, כמו שסמיכה נעשית על ידי זרים (דהיינו הבעלים של הקרבן), כך גם השחיטה כשרה בזרים. **קושיא:** **אי מה סמיכה בבעלים אף שחיטה בבעלים:** אם כן נלמד גם ששחיטה כשרה רק על ידי הבעלים של הקרבן בלבד, כמו סמיכה. **תירוץ:** **ההוא לא מצית אמרת:** אתה לא יכול לומר כן. כי יש קל וחומר. אם זריקה שהיא עיקר הכפרה אינה נעשית על ידי הבעלים (אלא על ידי כהן), אם כן שחיטה שאינה עיקר הכפרה לא כל שכן שנעשית שלא על ידי הבעלים!?

וכי תימא: ואם תדחה ותאמר שאין דנין אפשר משאי אפשר. דהיינו בזריקה אין ברירה כי אי אפשר לעשותה שלא על ידי כהן, מה שאין כן שחיטה שאפשר לעשותה בזר, ועל כן תהיה כשרה רק בבעלים.

התשובה - הקב"ה גילה לנו בתורה, שדוקא בפר של הכהן גדול ביום הכיפורים צריך הכהן הגדול בעצמו לשחוט את הפר שלו. כנאמר "**ושחט את פר החטאת אשר לו**", ללמד שבכל שחיטה אחרת לא צריך שחיטה של הבעלים.

*

אמר רב כל מקום שנאמר: אם נאמר "תורה" ו"חוקה" בפסוק, הדין הוא לעיכובא.

קא סלקא דעתין: הגמרא הבינה שרב מצריך את שני הדברים כדי לעכב, גם 'תורה' וגם 'חוקה'. וכמו בפרה אדומה שכתוב בה "זאת חוקת התורה".

קושיא: והרי נזיר דלא כתיבא ביה אלא "תורה", ואמר רב תנופה בנזיר מעכבא: מדוע תנופה מעכבת בנזיר, הרי כתוב שם רק "תורה"? **תירוץ:** שאני התם כיון דכתיב "כן יעשה" כמאן דכתיבא בהו חוקה דמי: משום שכתוב בנזיר "כן יעשה" הרי זה כאילו כתוב "חוקה".

קושיא: הרי תודה: הרי בקרבן תודה כתוב רק "תורה", ובכל אופן כתוב במשנה שארבעת סוגי הלחמים שבתודה מעכבין זה את זה. (ארבעת הסוגים: חמץ, חלות, ריקיין, רבוכה). **תירוץ:** שאני תודה: תודה הוקשה לנזיר, כנאמר בתודה "על זבח תודת שלמיו". ואומרת על כך הברייתא שמהמילה "שלמיו" מרבים את 'שלמי נזיר' כמו תודה. דהיינו, שגם בשלמי נזיר צריך להביא לחמים בשיעור שמביאים בלחמי תודה.

ומכיון שיש היקש בין תודה לנזיר, אנו לומדים גם את תודה מנזיר. שכל הכתוב בתודה מעכב, כמו שכל הכתוב בנזיר מעכב (כנ"ל).

קושיא: והרי מצורע דלא כתיב ביה אלא "תורה", ותנן ארבעה מינין שבמצורע מעכבין זה את זה: ארבעת המינים הם - עץ ארז, שני תולעת, אזוב, ציפורים. **תירוץ:** שאני התם כיון דכתיב "זאת תהיה תורת המצורע" כמאן דכתיב ביה חוקה דמי: הלשון "תהיה" משמעותה לעיכובא.

קושיא: והרי יוה"כ דלא כתיב ביה אלא "חוקה", ותנן שני שעירי יוה"כ מעכבין זה את זה!

אלא או 'תורה' או 'חוקה': ולכן חוזרת בה הגמרא ומבארת שרב התכוון לומר שאחת משתי הלשונות הללו מעכבת.

קושיא: והרי שאר קרבנות דכתיב בהו 'תורה' ולא מעכב! וכגון אשם שלא הקוטרו אימוריו, אין זה מעכב. וכן מנחה שלא עשה בה הגשה, אין זה מעכב.

תורה בעיא חוקה, וחוקה לא בעיא תורה: אלא מבארת הגמרא את דברי רב כך. אם כתוב "תורה" אין זה מספיק לעכב עד שיהיה כתוב גם "חוקה". אבל אם נאמר

"חוקה" בלבד הדבר מעכב. קושיא: **והא תורה וחוקה קא אמר**: הרי רב השווה אותם זה לזה, ולא חילק.

תירוץ: **הכי קאמר. אף על גב דכתיב 'תורה', אי כתיבא 'חוקה' אין, ואי לא לא**: כוונת רב לומר כך. אפילו במקום שנאמר "תורה", אם כתוב גם "חוקה" הדבר מעכב. ואם לא כתוב "חוקה", אינו מעכב.

זו מסקנת הגמרא בפירוש דברי רב.

קושיא: **והרי מנחה דכתיב בה 'חוקה'**, ואמר רב כל מקום שהחזיר הכתוב בתורת מנחה אינו אלא לעכב. החזיר אין, לא החזיר לא: במנחה נאמר 'חוקה' ככתוב "כל זכר בבני אהרון יאכלנה חק עולם לדורותיכם". ובכל אופן אמר רב, כל דין שחזר עליו הכתוב פעמיים, הוא מעכב (דהיינו שנכתב בפרשת ויקרא ובפרשת צו). ומשמע מדבריו שאם לא חזר עליו הכתוב, הוא לא מעכב. למרות שכתוב 'חוקה'!

תירוץ: **שאני התם דכי כתיבא חוקה אאכילה כתיבא**: הפסוק הנ"ל מדבר על אכילת בני אהרון את המנחה, ולכן הוא לא בא לעכב את דיני הקרבה.

קושיא: **והרי לחם הפנים**: כתוב בו "חוקה" על אכילה "ואכלוהו במקום קדוש .. חק עולם", ובכל אופן כתוב במשנה ששני הסדרים של הלחמים מעכבין זה את זה, ושני הבזיכין של הלבונה מעכבין זה את זה, וכן הסדרין והבזיכין מעכבין זה את זה.

תירוץ: **אלא כל היכא דכתיבא וכו'**: אלא כל מקום שכתוב "חוקה" על אכילה, ה'חוקה' הולכת על כל הדינים לעיכובא. אמנם במנחה, למרות שכתוב חוקה על אכילה, אין כל הדינים מעכבים (מלבד מה שחזר עליו הכתוב). כי נאמר "והקטיר הכהן את אזכרתה **מגרשה ומשמנה**", במקום שיהיה כתוב "מגרש ושמן". ולכן הפסוק בא ללמד 'מגרשה' שהגרש יהיה שלם, 'ומשמנה' שהשמן יהיה שלם. ואם חסר כלשהו פסול.

אמנם מכך שהפסוק הוצרך להדגיש שהגרש והשמן יהיה שלם, אנו לומדים שלמרות שכתוב 'חוקה', רק זה מעכב ולא דבר אחר.

*

גופא אמר רב: כל מקום שהחזיר הכתוב בתורת מנחה (= שלאחר שנאמר הדין בפרשת ויקרא, חזרה התורה ואמרה אותו שוב בפרשת צו), הרי הוא בא ללמד שדין זה מעכב.

ושמואל אמר: רק "גַּרְשׁ" ו"שמן" שהחזיר בהם הכתוב מעכבים, אבל אין דבר אחר מעכב אפילו שהחזירו הכתוב.

קושיא על שמואל: **ולשמואל, אע"ג דתנא ביה קרא לא מעכבא ליה?** וכי אפשר לומר שלדעת שמואל אפילו שהחזירו הכתוב אינו מעכב? והרי אם התורה כתבה זאת שוב זה כדי ללמדנו שדבר זה מעכב!

אלא כל היכא דתנא ביה קרא ודאי מעכבא: אלא באמת גם לשמואל כל מקום שהחזירו הכתוב בוודאי מעכב.

והכא ב"מלא קמצו" "בְּקוּמְצו" קא מיפלגי: כלומר רוב ושמואל נחלקו בענין 'מלא קומצו בקומצו', **וכפי שיתבאר מיד -**

דתינא: שלמדנו בכרייתא: בפסוק אחד נאמר "וְקָמַץ מִשֶּׁם מְלֵא קְמָצוּ", ושוב חזרה התורה וכתבה בפסוק אחר "וְהָרִים מִמֶּנּוּ בְּקָמְצוּ", ומכך שהתורה שינתה בלשון אנו לומדים שהכהן צריך לקמוץ בידו דווקא, ולא יעשה כלי במידה של קומץ ויקמוץ ע"י הכלי. **ובזה נחלקו רב ושמואל -**

רב סבר: גם בדין זה חזר הכתוב, שהרי כבר נאמר "וְיִקְרַב אֶת הַמִּנְחָה וְיִמְלֵא כָפוֹ מִמֶּנָּה וְיִקְטֹר עַל הַמִּזְבֵּחַ", "כפו" ולא כלי, ומכאן שאם קמץ בכלי פסולה, נמצא שהחזירו הכתוב לעכב.

ושמואל, דורות משעה לא ילפינן: ושמואל חולק וסובר שלא לומדים דינים שנוהגים לדורות מדינים שנהגו לשעתם, והפסוק "וְיִמְלֵא כָפוֹ" נאמר רק לגבי היום השמיני למילואים, ונמצא שלא החזירו הכתוב, וא"כ אין דין זה מעכב. וכך כוונת שמואל: רק "גַּרְשׁ" ו"שמן" שהחזיר בהם הכתוב מעכבים וכן הדברים הדומים להם שהחזירו הכתוב בדינים שנאמרו לדורות, אבל "וְיִמְלֵא כָפוֹ" שנאמר רק לשעתו אינו חזרה ואינו מעכב.

קושיא: **ולא יליף שמואל דורות משעה? והתנן:** והרי למדנו במשנה במס' זבחים - כלי מדידה לדבר 'לח' (= נוזלי) כגון יין ושמן, הנצרכים למדידת הנסכים והמנחות,

מקדש את הדבר הלח שניתן בתוכו ('בקדושת הגוף'). וכלי המדידה של דבר 'יבש' הנצרך למדידת המנחות, מקדש את הדבר היבש שניתן בתוכו. ע"כ המשנה שם.

ואמר שמואל: מה שאמרנו שכלי לח לא מקדש יבש, זה דווקא בכלי מדידה של דבר לח, אבל 'המזרקות' שהם כלי המיועד לקבל בתוכו דם, מקדשים את המנחה שהיא סולת יבישה הניתנת בתוכן, ולומדים זאת ממה שנאמר בקרבן הנשיאים **"וְקָרְבְּנוֹ קֶעֶרֶת כֶּסֶף אַחַת... מְזֶרֶק אֶחָד כֶּסֶף... שְׁנֵיהֶם מְלֵאִים סֶלֶת בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן לְמִנְחָה"**, מוכח שלדעת שמואל כן לומדים דורות משעה (- שמזרקות מקדשים דבר יבש וזה דין שנוהג תמיד, ולומדים זאת מהנשיאים שהיה לשעה בלבד).

תירוץ: שאני התם זתנא בה קרא תריסר זימנין: שמואל לא לומד דורות משעה, אמנם לגבי הנשיאים כיון שהתורה חזרה על זה 12 פעמים (- פסוק זה חזר ונכתב בכל נשיא ונשיא שהביא) לכן לומדים ממנו לדורות.

קושיא על רב: א"ל רב כהנא ורב אסי לרב: והרי דין הגשת המנחה לקרן המזבח החזירו הכתוב, ובכל זאת אינו מעכב (כפי שלמדנו במשנתנו).

תירוץ: מאן תנא ביה? כלומר וכי איזה פסוק אתה אומר שהוא חזר ונכתב שוב לגבי דין זה, הפסוק "וְזֹאת תֹּרַת הַמִּנְחָה הַקָּרֵב אֹתָהּ בְּנֵי אֶהֱרָן לְפָנַי יְהוָה אֶל פְּנֵי הַמִּזְבֵּחַ" (ואתה רוצה לומר שכאן החזירו הכתוב כיון שכבר נאמר "וְהִגִּישָׁה אֶל הַמִּזְבֵּחַ"), זה אי אפשר לומר, לפי שהפסוק הזה בא לקבוע מקום להגשת המנחה ולא בא ללמד את עצם דין הגשה, ונמצא שלא החזירו הכתוב.

הגמ' מביאה ברייתא האומרת שהפסוק "וְזֹאת תֹּרַת הַמִּנְחָה" בא לקבוע מקום למנחה:

דתניא: נאמר בפסוק (הנ"ל) "וְזֹאת תֹּרַת הַמִּנְחָה הַקָּרֵב אֹתָהּ בְּנֵי אֶהֱרָן לְפָנַי יְהוָה אֶל פְּנֵי הַמִּזְבֵּחַ", לכאורה היה מקום לחשוב ש"לפני ה'" משמע שעליו להגיש את המנחה בקיר המערבי של המזבח, שהוא נמצא "לפני ה'" כנגד הפתח של ההיכל, לכך נאמר "אל פני המזבח" ופני המזבח הם בדרום, שהכבש נמצא בדרום. א"כ לכאורה עליו להגיש בדרום, אבל הרי נאמר "לפני ה'" שזה במערב, א"כ כיצד יעשה? אלא כדי לקיים את שני הפסוקים מגישה בקרן דרומית מערבית כנגד חודה של קרן המזבח.

רבי אליעזר אומר: כיון שמצד אחד נאמר "לפני ה'" שזה במערב, ומצד שני נאמר "אל פני המזבח" שזה בדרום, לכן אולי יגישנה גם למערבה של קרן וגם לדרומה של קרן? אמרת, כל מקום שאתה מוצא שתי פסוקים שאחד מקיים את עצמו ומקיים את חבירו (= את הפסוק השני), ואחד מקיים את עצמו ומבטל את חבירו, מניחים את הפסוק שמקיים את עצמו ומבטל את חבירו, ותופשים את הפסוק שמקיים את עצמו ומקיים את חבירו. **ולכן -**

כשאתה מקיים את הפסוק "לפני ה'" במערב, הרי ביטלת את הפסוק "אל פני המזבח" בדרום (= שאי אפשר להגישה בשני מקומות, לפי שאנו תופסים רק פסוק אחד, ואם אתה מגישה במערב הרי לא הגשת בדרום), אבל כשאתה אומר "אל פני המזבח" בדרום קיימת גם את הפסוק "לפני ה'" (הגמ' תבאר מיד איך מתקיימים שני הפסוקים), ולכן אנו תופסים את הפסוק "אל פני המזבח" שזה בדרום ובכך מקיימים גם את "לפני ה'", **וכפי שיתבאר מיד.**

והיכא קיימתה? אם אתה מגישה בדרום, היכן קיימת את שני הפסוקים?

אמר רב אשי: רבי אליעזר סובר שכל המזבח עמד בצפון העזרה, ופתח ההיכל היה באמצע העזרה, וכיון שכל המזבח עומד בחצי העזרה מצד צפון, נמצא שהקיר הדרומי של המזבח מסתיים לפני פתח ההיכל, וא"כ דרומו של המזבח נמצא "לפני ה'", ולכן אם מגישה בקרן דרומית מתקיימים שני הפסוקים, גם "אל פני המזבח" בדרום וגם "לפני ה'" שהוא כנגד פתח ההיכל, אבל אם מגישה במערב מתקיים רק הפסוק "לפני ה'" ולא הפסוק "אל פני המזבח".